

М. М. Рожко, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Рожко М. М.

Формування та розвиток особистості дитини засобами танцювального мистецтва

Стаття присвячена аналізу ролі танцювального мистецтва у формуванні та розвитку особистості дитини. Автор приходить до висновку про те, що хореографічне мистецтво виступає соціокультурним чинником творчої діяльності і розвитку особистості дитини. Установлено, що танець не лише сприяє розвитку емоційного сприйняття дитиною краси реального світу, але й сприяє зміцненню її здоров'я, формує поставу, розвиває увагу, пам'ять, впливає на загальний фізичний стан, а також позитивно впливає на духовне удосконалення. Дитяча особистість у своїй уяві створює образ того, до чого вона відчуває живий інтерес, що для неї має велике значення. Відбір дитиною окремих рис образів, раніше сприйнятих, і об'єднання їх у новий образ відбувається відповідно до тих завдань, які перед нею поставлені. Різноманітність високомистецького репертуару і його доступність для освоєння дитиною з урахуванням особистісних переваг створює основу формування художнього смаку, розкриває творчий потенціал. При цьому, з одного боку, педагог отримує інформацію про внутрішній світ дитини, а з іншого, – проектує варіації й трансформації образів, що позитивно впливають на емоційно-духовну сферу дитячої особистості. У середній школі підлітки, опановуючи мову хореографічного мистецтва, здатні самостійно осягати хореографічні твори, що створює передумови для власної художньої діяльності. У підлітковому і юнацькому віці фізичні дані й експресивні тілесно-рухові особливості набувають першорядного значення. Акцентуються позитивні емоційні стани. Підлітки, як правило, ще не в змозі зрозуміти тілесно-рухову пластичність дорослих і адекватно її оцінити. Однак, ознаки граціозного виконання, яскраво вираженої емоційної танцювальної дії вони можуть виділити. У міру накопичення життєвого досвіду вони починають більш багатогранно сприймати й оцінювати себе та інших. Наявність естетичного ідеалу як заходу втілення краси в мистецтві й житті створює основи творчості в будь-якій вибраній сфері діяльності. Йдучи до середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, молоді люди приходять до повноцінної соціально-культурної самоідентифікації. Вони усвідомлюють свою приналежність до певного

культурного шару з його особливими художньо-естетичними уявленнями й смаками. Залежно від цього у молоді складаються певні пріоритети й у власній художній творчості – незалежно від професійної або аматорської спрямованості. Таким чином, хореографічне мистецтво виступає соціокультурним чинником творчої діяльності і розвитку особистості дитини. Процес засвоєння хореографічної культури вимагає гармонійного поєднання у діяльності педагога специфіки образної мови танцювального образу та інтерпретації змісту твору. До них входять: імпровізація форми на підставі принципів навчання і виховання; наочність як основа удосконалення хореографічних рухів; системність викладання з використанням різноманітних форм роботи з дітьми. Важливими також є доступність як вирішення проблеми „бар’єру” психофізичних навантажень, послідовність як основа поступального засвоєння хореографічної культури і усвідомлення синтетичної основи хореографічного мистецтва особистістю.

Ключові слова: танцювальне мистецтво, розвиток особистості дитини, творча діяльність.

Рожко М. Н.

Формирование и развитие личности ребёнка средствами танцевального искусства

Статья посвящена анализу роли танцевального искусства в формировании и развитии личности ребёнка. Автор приходит к выводу о том, что хореографическое искусство выступает в качестве социокультурного фактора творческой деятельности и развития личности ребёнка. Установлено, что танец не только содействует развитию эмоционального восприятия ребёнком красоты реального мира, но и способствует укреплению его здоровья, формирует осанку, развивает внимание, память, влияет на общее физическое положение, а также положительно влияет на духовное усовершенствование. Детская личность в своём воображении создаёт образ того, к чему она чувствует живой интерес, что для неё имеет большое значение. Отбор ребёнком отдельных черт образов, ранее воспринятых, и объединение их в новый образ происходит в соответствии с теми заданиями, которые перед ним поставлены. Разнообразие высокохудожественного репертуара и его доступность для освоения ребёнком с учётом личностных преимуществ создаёт основу формирования художественного вкуса, раскрывает творческий потенциал. При этом, с одной стороны, педагог получает информацию о внутреннем мире ребёнка, а с другой, – проектирует вариации и трансформации образов, которые положительно влияют на эмоционально-духовную сферу личности ребёнка. В средней школе подростки, овладевая языком хореографического искусства, способны самостоятельно постигать хореографические произведения, что создаёт предпосылки для собственной художественной деятельности. В подростковом и юношеском возрасте физические данные и экспрессивные телесно-двигательные особенности приобретают первостепенное значение. Акцентируются позитивные эмоциональные состояния. Подростки, как правило, ещё не в состоянии понять телесно-двигательную пластичность

взрослых и адекватно её оценить. Однако, признаки грациозного исполнения, ярко выраженного эмоционального танцевального действия они могут выделить. По мере накопления жизненного опыта они начинают более многогранно воспринимать и оценивать себя и других. Наличие эстетического идеала как средства воплощения красоты в искусстве и жизни создаёт основы творчества в любой выбранной сфере деятельности. Идя в средние специальные и высшие учебные заведения, молодые люди приходят к полноценной социально-культурной самоидентификации. Они осознают свою принадлежность к определённому культурному слою с его особенными художественно-эстетическими представлениями и вкусами. В зависимости от этого у молодёжи складываются определённые приоритеты и в собственном художественном творчестве – независимо от профессиональной или любительской направленности. Таким образом, хореографическое искусство выступает в качестве социокультурного фактора творческой деятельности и развития личности ребёнка. Процесс усвоения хореографической культуры требует гармоничного сочетания в деятельности педагога специфики образного языка в танцевальном образе и интерпретации содержания произведения. К ним относятся: импровизация формы на основе принципов учёбы и воспитания; наглядность как основа усовершенствования хореографических движений; системность преподавания с использованием разнообразных форм работы с детьми. Важными качествами также остаются доступность как решение проблемы „барьера” психофизических нагрузок, последовательность как основа поступательного усвоения хореографической культуры и осознания синтетической основы хореографического искусства личностью.

Ключевые слова: танцевальное искусство, развитие личности ребёнка, творческая деятельность.

Посідаючи особливе місце в соціальному житті суспільства, як на ранніх етапах розвитку людства, так і в наш час, танцювальне мистецтво є одним зі своєрідних засобів соціалізації людини в суспільстві, у першу чергу молодого покоління – дітей, підлітків і молоді, а також виконує й ряд інших функцій, властивих культурі в цілому. Як вид мистецтва танець відбиває духовний стан суспільства зі ступенем вірогідності, що дозволяє розглядати його як „відзеркалення” суспільної свідомості, ментальності, настрою, потреб людини. У ньому синтетично відображаються й інші форми суспільної свідомості – наука, міф, релігія, політика, право й ін. [1, с. 132].

Аналіз психолого-педагогічної, культурологічної та мистецтвознавчої літератури показує, що в хореографічній педагогіці дослідники приділяють увагу лише окремим аспектам розвитку особистості засобами танцювального

мистецтва: особливостям виховного потенціалу хореографії взагалі та культурологічного значення танцю зокрема (А. С. Тараканова, А. В. Фомін, Ю. В. Хижняк); використанню традицій народної хореографії (К. В. Василенко, В. М. Верховинець, А. І. Гуменюк, А. І. Шевчук та ін.).

Є також ряд науково-педагогічних досліджень, в яких танцювальне мистецтво розглядається як один із допоміжних засобів фізичного, розумового, морального виховання особистості (В. М. Грінер, М. С. Кольцова, Ф. А. Рац, А. В. Фомін та ін.).

Усе це, певним чином, підтверджує багатofункціональний вплив танцювального мистецтва на всебічний розвиток особистості дитини.

Мета статті – проаналізувати роль танцювального мистецтва у формуванні та розвитку особистості дитини.

Наразі, перш за все, слід звернути увагу на те, що специфічність танцювального мистецтва полягає в єдності художньо-творчих, психофізичних, комунікативних і кінетичних проявів дитини, що визначає багатоскладність його дослідження. Являючись однією зі спеціалізованих сфер культури, танець функціонально відбиває завдання інтелектуально-почуттєвого відображення буття дитини (втілення задуму музичного твору), з однієї сторони; з іншої, мистецтво танцю засноване на музично-організованих, умовних, образно-виразних рухах людського тіла, тобто втілення задуму відбувається в русі тіла як своєрідного інструмента [2, с. 77].

Отже, танцювальне мистецтво не лише сприяє розвитку емоційної чуттєвості в особистості дитини краси реального світу, але й сприяє зміцненню її здоров'я, формує поставу, розвиває увагу, пам'ять, впливає на загальний фізичний стан, а також позитивно впливає на духовне удосконалення. До того ж естетична природа хореографічних творів визначає виконання танцю як індивідуальний творчий процес. Ця духовна діяльність триває й після виконання танцю. Образи продовжують діяти, впливають на досвід дитячої особистості. Тут бере початок розвиток задатків, смаку, почуття, художньої інтуїції. Сила впливу танцю не зникає з припиненням безпосереднього контакту

з хореографічним твором, навпаки, тільки починається, ідучи вглиб морального існування дитини, де поволі, непомітно, інтимно продовжує почату роботу, впливаючи на мотиви, стимули, ціннісні установки й у результаті – на поведінку дитячої особистості у цілому. Чим вище культура почуттів у її сходженні до духовних (не утилітарних) цінностей, тим вище моральний критерій особистості дитини, яким вона керується в найнесподіваніших життєвих ситуаціях [3, с. 63].

Таким чином, танцювальне мистецтво – це сфера процесуального утворення образів і почуттєвого усвідомлення, естетичних просторово-часових характеристик тілесно-рухової активності. Відповідно, тілесно-рухова культура особистості дитини може бути зрозуміла як когнітивно-оцінювальна, емоційно-чуттєва й мотиваційно-вольова складова ідеї (образу) „Я” індивіда, що продукується його тілесністю.

Наразі, сутність складових тілесно-рухової культури особистості дитини розподіляється в такий спосіб:

- когнітивно-оцінювальна складова тілесно-рухової культури особистості – образ, самооцінка індивідом своєї тілесності, її суб’єктивної й соціальної значимості;

- емоційно-чуттєва складова тілесно-рухової культури особистості – переживання (афекти, емоції, почуття, зміст), що продукуються в індивіда його тілесністю;

- мотиваційно-вольова складова тілесно-рухової культури особистості – прагнення індивіда діяти в напрямку задоволення потреби в персоналізації за допомогою своєї тілесності, часом усупереч внутрішнім і зовнішнім перешкодам [4, с. 121].

Розглядаючи складові тілесно-рухової культури ми погоджуємося, що метою хореографічного виховання є сприяння всебічному гармонійному розвитку особистості дитини. Засоби досягнення цієї мети суттєво різні для кожного вікового періоду.

Також слід зазначити, що танець, як вид мистецтва, спрямований не на маси, а звернений до особистості, до суб'єкта, що багато в чому визначає силу його емоційного впливу на особистість, зокрема дитячу. Пластична виразність рухів у танці, з одного боку, відбиває якість емоційного проживання, значеннєвого наповнення рухів, а з іншого, – це здатність дитини передати іншій дитині свої індивідуально пережиті почуття.

Провідним завданням хореографа в роботі з дітьми є розвиток цілісного сприйняття й переживання дітьми розгорнутого змісту музичного, чуттєвого й тілесного образу. При цьому в дитини спонтанно включаються механізми емоційно-тілесного самовираження. На початковому етапі навчання танцю дітей з гіперактивною поведінкою бувають яскраво виражені негативні емоції, джерелом яких є тіло: неможливість точної координації, недорозвинення тонкої моторики. Рухи гіперактивних дітей досить часто стають приводом для негативних оцінок навіть з боку близьких людей і, відповідно, викликають у дитини негативні емоції. Стан тіла, організму, особливості зовнішності, фігури також впливають на світовідчуття дитини. Тому одним із завдань хореографа в роботі з дитячим колективом є зміцнення відчуття безпеки й забезпечення тілесного комфорту, підтримки оптимальної тілесної свідомості на заняттях з танцювально-ритмічної гімнастики, хореографії [5, с. 59].

Як відомо, за допомогою виразних рухів дитина створює образ (ігровий образ) конкретного персонажа. Ігровий образ відповідає природі образного мислення дитини й тому виявляється оптимальним як з погляду цікавого для особистості змісту діяльності, так і з виховної сторони (вчинку персонажа). Довільне й осмислене рухово-пластичне втілення ігрового образу поступово розвиває в дитини здатність до керування власними емоціями й потім здатність до регулювання власної поведінки в цілому.

Таким чином, в організації танцювальної педагогічної діяльності необхідно враховувати процеси й способи уяви, які найчастіше зустрічаються: аглютинація (злиття окремих елементів в один образ), акцентування (виділення або підкреслення якоїсь деталі в створюваному образі), гіперболізація

(збільшення або зменшення предмета або його частин), схематизація (згладжування відмінностей між предметами), типізація (виділення найбільш істотного) [5, с. 70].

Дитяча особистість у своїй уяві створює образ того, до чого вона відчуває живий інтерес, що для неї має велике значення. Відбір дитиною окремих рис образів, раніше сприйнятих, і об'єднання їх у новий образ відбувається відповідно до тих завдань, які перед нею поставлені. А відтак, багатство високомистецького репертуару і його доступність для освоєння дитиною з урахуванням особистісних переваг створює основу формування художнього смаку, розкриває творчий потенціал. При цьому, з одного боку, педагог отримує інформацію про внутрішній світ дитини, а з іншого, – проектує варіації й трансформації образів, що позитивно впливають на емоційно-духовну сферу дитячої особистості.

У середній школі підлітки, опановуючи мовою хореографічного мистецтва, здатні самостійно осягати хореографічні твори, що створює передумови для власної художньої діяльності. У підлітковому і юнацькому віці фізичні дані й експресивні тілесно-рухові особливості набувають першорядного значення. Акцентуються позитивні емоційні стани. Підлітки, як правило, ще не в змозі зрозуміти тілесно-рухову пластичність дорослих і адекватно її оцінити. Однак, ознаки граціозного виконання, яскраво вираженої емоційної танцювальної дії вони можуть виділити. У міру накопичення життєвого досвіду вони починають більш багатогранно сприймати й оцінювати себе та інших. Наявність естетичного ідеалу як заходу втілення краси в мистецтві й житті створює основи творчості в будь-якій вибраній сфері діяльності [6, с. 97].

Отже, йдучи до середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, молоді люди приходять до повноцінної соціально-культурної самоідентифікації, усвідомлюючи свою приналежність до певного культурного шару з його особливими художньо-естетичними уявленнями й смаками, на основі яких складаються певні пріоритети й у власній художній творчості – незалежно від його професійної або аматорської спрямованості.

Таким чином, хореографічне мистецтво виступає соціокультурним чинником творчої діяльності і розвитку особистості дитини. А процес засвоєння хореографічної культури вимагає гармонійного поєднання у діяльності педагога специфіки образної мови танцювального образу, інтерпретації змісту та імпровізації форми на підставі принципів навчання і виховання: наочності як основи удосконалення хореографічних рухів; системності викладання з використанням різноманітних форм роботи з дітьми; доступності як вирішення проблеми „бар’єру” психофізичних навантажень; послідовності як основи поступального засвоєння хореографічної культури і усвідомлення синтетичної основи хореографічного мистецтва.

Подальші розробки запропонованої теми дослідження можуть бути пов’язані з вивченням сутності хореографічної діяльності, яка полягає у танцювально-руховій активності особистості, в ході якої діти набувають і вдосконалюють не лише спеціальні хореографічні здібності, а й формують уміння відтворювати, інтерпретувати, створювати різноманітні за видами та жанрами танцювальні твори, в процесі чого у особистості виховуються естетичні смаки, художнє мислення, естетичне ставлення до мистецтва, формується естетична культура, естетичне сприйняття світу, накопичуються художньо-естетичні знання, розвиваються естетичні почуття, судження, уміння, виражаються внутрішні переживання дитини, тобто розкривається її індивідуальність.

Література

1. **Марченко С. Е.** Роль педагога-хореографа в эстетическом воспитании подростков / С. Е. Марченко // Омский научный вестник : научный журнал. – Омск : Изд-во ОмГТУ, 2010. – № 5 (91). – С. 132 – 134.
2. **Юсов Б. П.** Взаимосвязь культурогенных факторов в формировании художественного мышления учителя образовательной области «Искусство» [Текст] / Б. П. Юсов. – М. : Компания Спутник +, 2004. – 252с.

3. **Уколова Л. И.** Формирование духовной культуры молодого поколения [Текст] / Л. И. Уколова // Искусство и образование. – 2008. – № 2. – С. 62 – 67.

4. **Паршук С. М., Драган А. О.** Роль хореографии в гармоничном развитии младших школьников / С. М. Паршук, А. О. Драган // Успехи современного естествознания. – 2011. – № 8 – С. 185 – 186.

5. **Малюков А. Н.** Психология переживания и художественное развитие личности / А. Н. Малюков. – Дубна : Феникс, 1999. – 256 с.

6. **Суртаев В. Я.** Ценностные ориентации молодежи в социокультурном пространстве [Текст] / В. Я. Суртаев. СПб. : АТН, 2010. – 352 с.

Rozhko M. M.

Formation and Development of Child Personality by Means of the Art of Dancing

The article is sanctified to the analysis of role of archaistic in forming and development of personality of child. An author comes to the conclusion that a choreographic art comes forward as a sociocultural factor of creative activity and development of personality of child. Set, that dance not only assists to development of emotional perception the child of beauty of the real world but also assists strengthening of her health, forms a posture, develops attention, memory, influences on a physical general, and also positively influences on a spiritual improvement. Child's personality in the imagination creates character of that to what she felt living interest, that a large value has for her. Selection by the child of separate lines of characters, earlier perceived, and the association of them in new character takes place in accordance with those tasks which before her are put. The variety of high-artistic repertoire and his availability for mastering a child taking into account personality advantages provide a basis of forming of artistic taste, exposes creative potential. Thus, from one side, a teacher gets information about the internal world of child, and from other, – designs variations and transformations of characters which positively influence on the emotionally-spiritual sphere of child's personality. At high school teenagers, the owning language of choreographic art, are able independently to understand choreographic works, that creates pre-conditions for own artistic activity. In juvenile and youth age physical data and expressive corporal-motive features acquire a primary value. The positive emotional states are accented. Teenagers, as a rule, are yet unable to understand corporal-motive plasticity of adults and adequate to her to estimate. However, the signs of graceful implementation, brightly expressed emotional dancing action they can distinguish. As far as the accumulation of vital experience they begin more many-sided to perceive and estimate itself et al. Presence of aesthetic ideal as in an art and life creates bases of work the west of embodiment of beauty in any chosen sphere of activity. Going to the middle special and higher educational establishments, young people come to valuable sociocultural self-

definition. They realize belonging to the certain cultural layer with his special artistically-aesthetic presentations and tastes. Depending on it young people have certain priorities in own artistic work – regardless of professional or amateur orientation. Thus, a choreographic art comes forward as a sociocultural factor of creative activity and development of personality of child. The process of mastering of choreographic culture requires harmonious combination in activity of teacher of specific of vivid language of dancing character and interpretation of maintenance of work. To them enter: improvisation of form on the basis of principles of studies and education; evidentness as basis of improvement of choreographic motions; the teaching system is with the use of various forms of work with children. Important also there is availability as decision of problem of "barrier" of the psychical-physical loading, sequence as basis of the forward mastering of choreographic culture and realization of synthetic basis of choreographic art by personality.

Keywords: archaistic, development of personality of child, creative activity.

Відомості про автора

Рожко Марина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Коло наукових інтересів: мистецтво і освіта, пластична культура студентів мистецьких факультетів, акторська майстерність студентів-хореографів, творча педагогіка.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д.е.н., проф. Мортіков В. В.